

МУҒАЛЛИМ ҲАМ ЎЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИЎ

Илимий-методикалық журнал

№ 6 2025

**1-ДЕКАБРЬ ҚАРАҚАЛПАҚ ТИЛИНЕ
МӘМЛЕКЕТЛИК СТАТУС БЕРІЛГЕН КҮН**

МУҒАЛЛИМ ҲАМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИЎ

Илимий-методикалық журнал

2025

6-сан

*Ўзбекистан Республикасы Министрлер Кабинети жанындагы
Жоқарғы Аттестация Комиссиясы Президиумының
25.10.2007 жыл (№138) қарары менен дизимге алынды*

*Қарақалпақстан Баспа сөз ғәм хабар агентлиги тәрәпинен
2007-жылы 14-февральдан дизимге алынды.
№01-044-санлы ғуўалық берилген.*

Нөкис

6-сан 2025
ноябрь-декабрь

*Қарақалпақстан Республикасы мектепке шекемги хәм мектеп билимлендириўи
министрлиги, Қары Ниязий атындағы Тәрбия педагогикасы миллий институты
Қарақалпақстан филиалы*

Редактор:
А. Тилегенов

Редколлегия ағзалары:

Мақсет АЙЫМБЕТОВ
Нағмет АЙЫМБЕТОВ
Айтмурат АЛЬНИЯЗОВ
Сапардурды АБАЕВ
Адхамжон АБДУРАШИТОВ
Хайрулла АЛЯМИНОВ
Мавлюда АЧИЛОВА
Азизжан АБДАЗИМОВ
Шухрат АБДУЛЛАЕВ
Сурайё АрЗИЕВА
Шерзод АКРАМОВ
Байрамбай ОТЕМУРАТОВ
Злийха ОРАЗЫМБЕТОВА
Мансурбек ОНГАРОВ
Руфат ОЧИЛОВ
Алишер АЛЛАМУРАТОВ
Дилшодхўжа АЙТБАЕВ
Тўлқин АЛЛАЁРОВ
Марифжон АХМЕДОВ
Гулзабира БАБАШЕВА
Умида БАҲАДИРОВА
Фархад БАБАШЕВ
Гулзода БОЙМУРОДОВА
Гулбахар БЕКИМБЕТОВА
Комил ГУЛЯМОВ
Рахматилла ГАИПНАЗАРОВ

Маманазар ДЖУМАЕВ
Асқар ДЖУМАШЕВ
Дилдора ДАВРОНОВА
Бекмурза ДИЛАНОВ
Мухтар ЕРМЕКБАЕВ
(Шимкент, Қазақстан)
Масуда ЗАЙНИТДИНОВА
Алишер ЖУМАНОВ
Гүлнара ЖУМАШЕВА
Айсулу ЖАНАБЕРГЕНОВА
Ринат ЖУМАМУРАТОВ
Махира ЖУМАНИЯЗОВА
Холбой ИБРАГИМОВ
Шохида ИСТАМОВА
Рустам ЙЎЛДОШЕВ
Вохид КАРАЕВ
Алима КЕНЖЕБАЕВА
(Тараз, Қазақстан)
Сарсенбай КАЗАХБАЕВ
Мохира КУВВАТОВА
Комилжон КАРИМОВ
Джавдод ПЎЛАТОВ
Искендер ПИРНИЯЗОВ
Ярмухаммат МАДАЛИЕВ
(Шимкент, Қазақстан)
Меруерт ПАЗЫЛОВА

Барлыкбай ПРЕНОВ
Пердебай НАЖИМОВ
Искендер НАЖИМОВ
Аскарбай НИЯЗОВ
Сабит НУРЖАНОВ
Захия НАРИМБЕТОВА
Хушбоқ НОРБЎТАЕВ
Ойниса МУСУРМОНОВА
Уролбой МИРСАНОВ
Сафо МАТЧОН
Шукурилло МАРДОНОВ
Абдулхамид МИРЗАЕВ
Шахло МИРЗАЕВА
Дармонжон МАХМУДОВА
Абдимурат ЕСЕМУРАТОВ
Даулетназар СЕЙИТКАСЫМОВ
Калыбай ПРИМБЕТОВ
Раъно ОРИПОВА
Бахтиёр РАХИМОВ
Норим РАХМАНОВ
Мукаддас РАХМАНОВА
Светлана СМЕРНОВА
(Москва, Россия)
Тажибай САПАРБАЕВ
Мухаббат САЛАЕВА
Гўзал СОДИҚОВА
Улбосын СЕЙТЖАНОВА
Айдын СУЛТАНОВА
Амина ТЕМИРБЕКОВА
Нурзода ТОШЕВА
Куанишбек ТУРЕКЕЕВ
Ўктамжон ТУМАНОВ
Шохида ТАЙЛАНОВА
Муҳиддин ТИРКАШОВ
Тажибай УТЕБАЕВ
Амангелди УТЕПБЕРГЕНОВ
Озод УМАРОВ
Мамбеткерим ҚУДАЙБЕРГЕНОВ
Амангелди КАМАЛОВ
Тажикал КУДАЙБЕРГЕНОВА
Дилором ШАМСИЕВА
Ойбахор ШАМИЕВА

Ризамат ШОДИЕВ
Барно ШАМУРАТОВА
Зафар ЧОРИШАНБИЕВ
Рустам ФАЙЗУЛЛАЕВ
Дўстназар ХИММАТАЛИЕВ
Тармиза ХУРВАЛИЕВА
Умид ХОДЖАМҚУЛОВ
Жавлонбек ХУДОЙБЕРГЕНОВ
Гулрухсор ЭРГАШЕВА
Гавхар ЭШЧАНОВА
Қонысбай ЮСУПОВ
Гулара ЮСУПОВА
Содиқ ЮЛДАШЕВ
Фархад РЎЗИЕВ
Аъзам ХОЛМУРАДОВ
Марат ХОДЖАНОВ
Мухлиса ХАФИЗОВА
Шохиста БЎРАНОВА
Мухаббат ХУДАЯРОВА
Қалбай СЕЙТМУРАТОВ
Азамат БЕКИМБЕТОВ
Гўзал НАЗИРОВА
Козим МАЛИКОВ
Ғиёсиддин ХУДОЙБЕРДИЕВ
Шакир УРИШОВ
Назифа АЧИЛОВА
Гулназ ТЛЕУМУРАТОВА
Мадияр СУЛТАНИЯЗОВ
Сансызбай САПАРНИЯЗОВ
Гулчехра АЙТБАЕВА
Байнияз МАМБЕТКАРИМОВ
Ботир БОЙМЕТОВ
Матлуба ДАВУРБАЕВА
Шахло ЮЛДАШЕВА
Мусаллам АБДУЖАББАРОВА
Айжамал МАТЖАНОВА
Жумабай АБАТОВ
Дониёр ЯДГАРОВ

МАЗМУНЫ

ТИЛ ҲАМ ЭДЕБИЯТ

Karamatdinova G.T. Qaraqalpaq tilin oqitiwda 5E modeli	8
Ixlasov I. Shet el ilimpazlariniń baslawish klaslarda lingvistikalıq kompetensiyaga tiykarlangan qatnaslardı qalıplestiriwde oy-pikirleri	18
Chariyev Ch.D. Qaraqalpaq hám túrkmen tillerindegi túbir morfemalardıń fonologiyalıq dúzilisi hám buwin qurılısı	25
Babaniyazova N.K. Evfemizm termininiń lingvistikada úyreniliw tariyxı	30
Hamdamova M.T. Tarjima nazariyasi predmeti va uning vazifalari	36
Рахмонова С. Шарқ адабий жанрларини шаклланиши	41
Aytimbetova U. Chet tili mutaxassislik talabalariga tinglab tushunishni o'rgatishdagi asosiy qiyinchiliklar	45
Mamarizayeva F.Z. Tarjimada muallif uslubini saqlashning badiiy-estetik ahamiyati (S. Ahmadning "Jimjitlik" asari misolida)	51
Халмуратова М.Т. Роль русского языка в освоении медицинских предметов студентами-медиками	57
Бабаниязова Н.П. Инновационные методики обучения английскому языку: потенциал метода пяти олимпийских колец в современной образовательной парадигме	60
Abdurasulova N.A. Enhancing professional communication skills in tourism students through task-based english language learning	66
Karimova Z.O., Isaev F. Lexical Changes in the Modern Russian Language and Their Interpretation in the Educational Process	73

ПЕДАГОГИКА, ПСИХОЛОГИЯ

Ovxunov I.A., Uzakov S.D. Virtual borliqqa ma'suliyatli munosabatni rivojlantirishning pedagogik muammo sifatida	79
Yaxshiyev N. Tizimlar nazariyasi asosida tizimli tahlilni amalga oshirishning ўзига хос аспекти	88
Nurmanova N. Integrativ modulli o'qitishning (IMO') nazariy va didaktik asoslari	96
Ismoilova D.M. Bo'lajak o'qituvchilarning tarbiyaviy ishlarga tayyorlash xususiyatlari	101
Muxiddinova D.Sh. Ertakterapiya vositasida metakognitiv ko'nikmalarni rivojlantirishning psixologik-pedagogik xususiyatlari	106
Qazoqova D.Q. Biologiyani vitagen texnologiyalar asosida o'qitish mexanizmlari	112
Quzmanova G.B. Umumta'lim maktablarida o'rganiladigan nostandart testlar va ularni o'ziga xos xususiyatlar	118
Эрназаров А.Э., Чинкулова Г. Таълим жараёнида интерфаол методларнинг самарадорлиги: таҳлил ва тажриба	122
Rustamova F.I. Dizayn asosidagi steam faoliyatlarini mutaxassislik fanlarda qo'llash va ularning o'qituvchilar malakasini ta'siri	131
Rustamova F.I. Mutaxassislik fanlarini o'qitish metodikasida masofaviy va aralash ta'lim modullarning roli	140
Ergashev M.U. O'zbekiston oliy ta'lim tizimida metaverse texnologiyalarini joriy etish istiqbollari va muammolari	146
Movlonov M.K., Raxmonov B.A. Talabalarga aniq integral tushunchasini o'rgatishda innovatsion metodlardan foydalanish	154
Shernafasova H.R. Pedagogik nizo tushunchasining falsafiy, psixologik va pedagogik asoslari	160

ERTAKTERAPIYA VOSITASIDA METAKOGNITIV KO'NIKMALARNI RIVOJLANTIRISHNING PSIXOLOGIK- PEDAGOGIK XUSUSIYATLARI

Muxiddinova D.Sh.

*CHDPU "Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim metodikasi"
kafedrası o'qituvchisi*

Tayanch so'zlar: ertakterapiya, metakognitiv ko'nikma, refleksiya, psixologik rivojlanish, bolalar tafakkuri, o'yin terapiyasi

Ключевые слова: сказкотерапия, метакогнитивное умение, рефлексия, психологическое развитие, детское мышление, игровая терапия.

Key words: fairy tale therapy, metacognitive skill, reflection, psychological development, children's thinking, play therapy.

РЕЗЮМЕ:

Ushbu maqolada ertakterapiya texnologiyasi orqali maktabgacha yoshdagi bolalarda metakognitiv ko'nikmalarni shakllantirish imkoniyatlari tahlil qilinadi. Shuningdek, ertak asosida tashkil etilgan mashg'ulotlarning metakognitiv faollikni oshirishdagi samaradorligi yoritiladi.

РЕЗЮМЕ:

В данной статье анализируются возможности формирования метакогнитивных умений у детей дошкольного возраста посредством технологии сказкотерапии. Кроме того, освещается эффективность занятий, организованных на основе сказок, в повышении метакогнитивной активности.

SUMMARY:

This article analyzes the possibilities of developing metacognitive skills in preschool children through the technology of fairy tale therapy. It also highlights the effectiveness of activities based on fairy tales in enhancing metacognitive activity.

Kirish. So'nggi yillarda ta'limda metakognitiv ko'nikmalar – ya'ni o'z fikrini anglash, nazorat qilish va baholash qobiliyatlari – bolalarda mustaqil o'rganish va tafakkur madaniyatini shakllantirishning asosiy sharti sifatida qaralmoqda. Maktabgacha yosh davrida bu ko'nikmalar hali tabiiy ravishda shakllanmagan bo'lib, ularni rivojlantirish uchun o'yin, tasviriy ijod va ertaklar eng tabiiy vosita hisoblanadi.

Adabiyotlar tahlili: **Ertakterapiya – bu bolalarning shaxsiy tajribasini, hissiyotlarini va dunyoqarashini badiiy shaklda aks ettirishga imkon beruvchi**

samarali psixologik-pedagogik metoddir. Bu borada bir qator olimlarimiz izlanishlar olib borganlar, xususan, F.G'oziyev, R.Mahmudova, M.Azizova, Sh.Toshpulatova kabi olimlar bolalarda tafakkur, o'z-o'zini tahlil qilish (refleksiya) va fikrlash jarayonlarini faollashtirishda psixologik muhit va o'yin terapiyasining ahamiyatini ta'kidlaydilar. D.Abdurahimova, M.Qodirova va D.Maxmudova ishlarida ertaklarning bola ruhiyatiga ta'siri, ularning ijtimoiy-madaniy moslashuvdagi o'rni, shuningdek, reflektiv tafakkurni rivojlantirishdagi roli yoritilgan.

Xorijiy tadqiqotlarda ertakterapiya (fairy tale therapy) bolalar psixologik rivojlanishining universal vositasi sifatida keng o'rganilgan. K.Zinkevich-Evstigneeva, N.Chekh, T.Tkach, C.Jung va E.Frommning arxetip nazariyalari ertakterapiya orqali bolaning o'zini anglash, refleksiya va muammoli vaziyatlarda moslashuvchan fikrlash qobiliyatini rivojlantirish mexanizmlari tahlil qilingan

Asosiy qism. Barchamizga ma'lumki, ertakterapiya maktabgacha yoshdagi bolalarning psixologik, intellektual va emotsional rivojlanishida muhim ahamiyatga ega bo'lgan tarbiyaviy vositadir. U bolaning ichki dunyosini ochish, his-tuyg'ularini boshqarish, o'z fikrlarini anglash va boshqalar bilan muloqotga kirish jarayonini tabiiy tarzda yo'lga qo'yadi. Ertaklar bolalar uchun tanish va qiziqarli bo'lgan ramziy shakllarda insoniy tajribani aks ettiradi. Shu sababli ertak orqali bola murakkab hayotiy vaziyatlarni, his-tuyg'ularni va ijtimoiy rollarni o'zlashtiradi. Ertakterapiya texnologiyasi shaxsning refleksiv faoliyatini, ya'ni o'z fikrini anglash, baholash va tahlil qilish qobiliyatini faollashtirishga xizmat qiladi. Mazkur jarayon maktabgacha yoshda shakllana boshlaydigan metakognitiv ko'nikmalarni rivojlantirish uchun qulay psixologik muhit yaratadi.

Metakognitiv ko'nikmalar – bu insonning o'z fikrlash jarayonini kuzatish, nazorat qilish va uni ongli ravishda boshqarish qobiliyatidir. Bolada bu qobiliyat tabiiy ravishda o'yin, muloqot va tasavvur faoliyati orqali shakllanadi. Ertak o'yinli va obrazli tusga ega bo'lgani sababli, bola unda qahramonlar harakatlari, sabab-oqibat bog'lanishlari, muammolar va yechimlarni idrok etish orqali o'z fikrlash faoliyatini boshqarishga o'rganadi. Masalan, ertakdagi qahramon nima uchun maqsadga erishganini yoki xatoga yo'l qo'ygani tahlil qilish bola tafakkurida reflektiv fikrlash jarayonini uyg'otadi. Shu yo'l bilan bola o'z bilimi va harakatlarini baholashni, ularni tahlil qilishni, to'g'rilashni o'rganadi. Ertakterapiya mashg'ulotlari jarayonida bolalarning o'z fikrini anglash va boshqalar bilan taqqoslashga bo'lgan ehtiyoji ortadi. Ular ertak qahramonlari orqali o'z ichki holatlarini, his-tuyg'ularini namoyon etish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Ertakdagi konflikt, sinov, yutuq yoki muvaffaqiyatsizlik holatlari bolaning ruhiy dunyosida aks-sado beradi. Shu orqali bola o'z his-tuyg'ularini

boshqarish, ularni nomlash, farqlash va tahlil qilishga o'rganadi. Bunday tajriba metakognitiv faoliyatning emotsional komponentini shakllantiradi.

Ertakterapiya metodikasida bolaning faol ishtiroki alohida ahamiyat kasb etadi. Bola tayyor ertakni tinglash bilan cheklanmay, uni qayta hikoya qiladi, davom ettiradi, yangi yakun yaratadi yoki o'z versiyasini taklif etadi. Bu jarayon o'z-o'zini anglash, mustaqil fikr yuritish va qaror qabul qilishni rivojlantiradi. Har bir yangi ertak holati bolaning tafakkurida yangi intellektual refleksiyalarni uyg'otadi. Shu tariqa ertakterapiya bolaning kognitiv, ijtimoiy va emotsional sohalarini integratsiyalashgan tarzda rivojlantiradi. Metakognitiv o'sish jarayonida bolaning o'zi haqidagi tasavvuri kengayadi. U o'z fikrlarini kuzatish, o'rganish, tahlil qilish orqali "men o'ylayapman" va "men bilaman" degan tushunchalarga ega bo'ladi. Bu esa tafakkurning yuqori darajadagi shakliga o'tishning asosi hisoblanadi. Ertakterapiya bu bosqichni tabiiy, zo'rlamasdan, o'yin orqali amalga oshiradi. Bolalar o'zlarini ertakdagi qahramon o'rniga qo'yanlarida, ular muammoli vaziyatda yechim topish, sabab va oqibatni tushunish, harakat natijasini oldindan baholash kabi fikrlash jarayonlarini o'zlashtiradilar. Shu bilan birga, bola o'z tajribasini baholashni, xatolardan saboq olishni o'rganadi.

Ertakterapiyaning yana bir muhim jihati – bu bolada refleksiv nutqning shakllanishidir. Ertakni tahlil qilish, qahramonlar o'rtasidagi munosabatni baholash va voqealar ketma-ketligini qayta hikoya qilish jarayonida bola o'z fikrini og'zaki shaklda ifodalashni mashq qiladi. Nutq orqali fikrni ifoda etish esa metakognitiv nazoratning asosiy vositasidir. Bola o'z fikrini ifodalash jarayonida uni qayta tahrirlaydi, aniqlaydi, to'ldiradi. Natijada nutq va tafakkur uyg'un rivojlanadi. Ertakterapiya mashg'ulotlari orqali bolalarda o'z fikrini rejalashtirish, muammoni hal etish, muqobil yo'llarni ko'rish, natijani baholash kabi faoliyatlar shakllanadi. Bu esa o'quv jarayonida mustaqil o'rganish va o'z-o'zini boshqarish ko'nikmalarining asosi bo'lib xizmat qiladi. Shuningdek, ertak asosida tashkil etilgan faoliyat bolalarda ijodiy fikrlashni, sabr, diqqat, hamdardlik va hamkorlikni rivojlantiradi. Bularning barchasi metakognitiv kompetensiyaning tarkibiy qismlaridir.

Metakognitiv ko'nikmalar rivojlanishida o'yin terapiyasi elementlari ham muhim o'rin tutadi. O'yin – bolaning eng tabiiy faoliyatidir. Ertakterapiyada o'yin obrazlar, harakatlar va rollar orqali amalga oshadi. Bola ertakdagi rollarni ijro etar ekan, o'z xatti-harakatlarini boshqaradi, vaziyatni tahlil qiladi, natijani oldindan tasavvur qiladi. Bu jarayonlar orqali bola o'z tafakkurini ongli nazorat qilishni o'rganadi. O'yin va ertakning birlashuvi bolada o'z-o'zini tahlil qilishga, mustaqil fikr yuritishga, qaror qabul qilishda mas'uliyatni his etishga yordam beradi. Ertakterapiya mashg'ulotlari bolalarda o'z faoliyatini tahlil qilish, natijalarni

baholash, xatolarni ko'rish va ularni to'g'rilash qobiliyatini shakllantiradi. Masalan, ertak tinglangandan so'ng "agar men qahramon o'rni bo'lganimda nima qilgan bo'lardim?" kabi savollar orqali bola muammoli vaziyatni tahlil qiladi. Bu tahlil o'z fikrini anglashni chuqurlashtiradi va tafakkurda refleksiya jarayonini faollashtiradi. Shu tariqa ertakterapiya metakognitiv fikrlashni bolalarga tabiiy, emotsional va ijodiy yo'l bilan o'rgatadi. Ertakterapiya nafaqat individual, balki ijtimoiy o'rganish uchun ham samaralidir. Guruhli mashg'ulotlarda bolalar o'z fikrlarini boshqalar fikri bilan taqqoslash, muhokama qilish, muqobil yechimlarni ko'rib chiqish orqali o'z tafakkurini boyitadilar. Bu esa metakognitiv o'sishning ijtimoiy aspektini mustahkamlaydi. Bola o'z fikrining nisbiyligini tushunadi, o'z qarashlarini o'zgartirish yoki yangilashni o'rganadi. Natijada tafakkurda moslashuvchanlik, ochiqlik va o'z fikrini asoslash ko'nikmalari shakllanadi.

Ertakterapiya texnologiyasi o'quv-tarbiyaviy jarayonga tizimli tarzda joriy etilganda, u bolalarda metakognitiv rivojlanishning barcha komponentlarini – rejalashtirish, monitoring, refleksiya va baholashni qamrab oladi. Shuningdek, u bolani o'z fikriga, xatti-harakatiga, his-tuyg'usiga nisbatan ongli munosabatda bo'lishga o'rgatadi. Shu jihatdan ertakterapiya maktabgacha ta'lim tizimida shaxsni har tomonlama rivojlantirish, mustaqil fikrlovchi, refleksiv va ijodkor avlodni tarbiyalash uchun muhim psixologik-pedagogik vositadir. Ertakterapiya texnologiyasining maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishidagi o'rni chuqur psixologik asosga ega. Bolalar uchun ertak – bu nafaqat zavq bag'ishlovchi badiiy asar, balki hayotni o'rganish, muammolarni hal qilish, his-tuyg'ularni anglash va ularni boshqarish maktabidir. Ertaklar bolaning ijtimoiy tajribasini kengaytiradi, uni turli xarakterlar, holatlar, qiyinchiliklar bilan tanishtiradi. Shu tariqa bola o'z xulq-atvori, fikrlashi va his-tuyg'ularini qahramonlar tajribasi bilan taqqoslay boshlaydi. Bu jarayonning o'zi metakognitiv o'sishning boshlang'ich bosqichidir.

Ertakterapiya mashg'ulotlari bolaning o'z fikrini mustaqil shakllantirish, uni tahlil qilish va xulosa chiqarish imkonini yaratadi. Har bir ertak voqeasida muammoli vaziyat mavjud bo'lib, bola uni hal etishda o'z tafakkurini, tasavvurini, tajribasini ishga soladi. Shu tarzda u fikrlash jarayonini rejalashtiradi, yechimni sinovdan o'tkazadi, natijani baholaydi. Bu jarayonlar metakognitiv faoliyatning asosiy bosqichlarini o'z ichiga oladi. Bola ertakni tinglabgina qolmay, u bilan fikran ishlaydi, tahlil qiladi, o'z qarashlarini shakllantiradi. Ertakterapiya bolaning o'ziga ishonchini ham oshiradi. Qahramonlar muvaffaqiyatga erishganida bola ham o'zida shunday kuch borligiga ishonadi. Aksincha, qahramon xato qilganda yoki qiyinchilikka duch kelganda, bola uning o'rni o'zini tasavvur qilib, to'g'ri yo'lni topishga urinadi. Shu tarzda u o'z tafakkurini tahlil qilish va nazorat qilish ko'nikmasini rivojlantiradi. Ertakdagi har bir ramz, harakat yoki yakun bolaning

shaxsiy hayot tajribasi bilan bog'lanadi. Natijada, bola o'z ichki dunyosini yaxshiroq tushunadi, o'z his-tuyg'ularini aniqlay oladi va ularni ifodalashga o'rganadi.

Ertakterapiya mashg'ulotlarida turli ijodiy metodlardan foydalanish jarayonni yanada samarali qiladi. Masalan, bolalarga ertakni qayta hikoya qilish, yakunini o'zgartirish, yangi qahramon kiritish yoki o'z ertagini yaratish kabi topshiriqlar beriladi. Bu faoliyatlar tafakkurning refleksiv va ijodiy komponentlarini faollashtiradi. Bola ertakni o'zgartirish jarayonida "agar shunday bo'lsa-chi?" degan savolni o'ziga beradi. Shu orqali u hodisalar o'rtasidagi sabab-oqibat aloqalarini chuqurroq anglaydi va o'z fikrlashini ongli boshqarishni o'rganadi.

Ertakterapiya metodikasida tasviriy faoliyat, dramatizatsiya, rolli o'yinlar kabi interfaol yondashuvlar muhim o'rin tutadi. Bola ertakdagi qahramon rolini ijro etar ekan, u nafaqat harakat qiladi, balki shu harakat ortidagi ma'noni his qiladi. Bu jarayonda bola o'z hissiyotlarini boshqarishni, o'zini tahlil qilishni, boshqalar bilan muloqot qilishni o'rganadi. Har bir o'yin epizodi bolada o'z fikrini rejalashtirish, baholash va to'g'rilash imkonini yaratadi. Shu tariqa o'yin va ertak birlashganda bolaning metakognitiv faolligi yanada oshadi. Ertakterapiya mashg'ulotlari davomida tarbiyachi yoki pedagogning yo'naltiruvchi roli katta ahamiyatga ega. Kattalar ertak mazmunini tahlil qilishda, savollar berishda, muhokama tashkil etishda bolalarning fikrlash jarayonini faollashtiradilar. "Nima uchun bu qahramon shunday yo'l tutdi?", "U boshqacha yo'l tutganida nima bo'lardi?" kabi savollar bola tafakkurini chuqurlashtiradi, refleksiya jarayonini rag'batlantiradi. Shu tarzda bolada o'z fikrini anglash, tahlil qilish va mustaqil xulosa chiqarish ko'nikmasi shakllanadi.

Ertakterapiya bolalarda nafaqat tafakkur, balki emotsional intellektni ham rivojlantiradi. Bola o'z hissiyotlarini nomlash, tushunish va boshqalar his-tuyg'ularini hisobga olishni o'rganadi. Bu esa muloqot madaniyatini, hamkorlikni va empatiyani kuchaytiradi. Metakognitiv rivojlanish uchun emotsional barqarorlik zarur shartlardan biridir. Bola o'z holatini tahlil qila olganida, u fikrini ham ongli tarzda boshqaradi. Shu sababli ertakterapiya jarayonida bolalarning hissiy holatini qo'llab-quvvatlash, ularni ruhiy jihatdan quvvatlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Umuman olganda, ertakterapiya vositasida metakognitiv ko'nikmalarni rivojlantirish jarayoni bolaning o'zini anglash, fikrini nazorat qilish va mustaqil o'rganishga tayyorlash uchun asos yaratadi. Bola ertak orqali hayotiy saboqlarni o'rganadi, turli muammolarga yechim topishning ramziy modellari bilan tanishadi. Shu orqali u o'z tafakkurini anglashni, uni baholashni va takomillashtirishni o'rganadi. Ertaklar bolalarning nafaqat tafakkurini, balki axloqiy ongini, ijtimoiy hissini va ijodiy salohiyatini ham rivojlantiradi. Natijada,

ertakterapiya maktabgacha yoshdagi bolalarda metakognitiv kompetensiyani shakllantirishning tabiiy va samarali vositasiga aylanadi. U bolaning fikrlashini, o'z-o'zini boshqarishini, refleksiv tafakkurini hamda his-tuyg'ularni anglash qobiliyatini rivojlantiradi. Shu sababli ertakterapiya zamonaviy pedagogik jarayonning muhim yo'nalishi sifatida nafaqat psixologik rivojlanish, balki shaxsiy kamolotning ham tayanch mexanizmini tashkil etadi.

Xulosa. Shunday qilib, ertakterapiya vositasida metakognitiv ko'nikmalarni rivojlantirish bolalarda tafakkur, nutq, emotsional sezgirlik va ijtimoiy faollikning uyg'un o'sishini ta'minlaydi. U bola shaxsining o'z-o'zini anglash va o'z faoliyatini ongli boshqarish bosqichiga chiqishiga yordam beradi. Ertak orqali bolaning ichki olami uyg'onadi, tafakkuri chuqurlashadi, hayotiy tajribani anglash jarayoni tabiiy va quvonchli tus oladi. Shu bois ertakterapiya zamonaviy psixologik-pedagogik amaliyotda bolani shaxs sifatida rivojlantirishning eng samarali vositalaridan biri hisoblanadi. Ertakterapiya bolalarning psixologik rivojlanishida muhim vosita bo'lib, ularning metakognitiv tafakkurini, refleksiv o'zini anglashini va ijodiy qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantiradi. Ertak asosidagi o'yinlar orqali bola nafaqat ertak mazmunini tushunadi, balki o'z fikrini kuzatish, xatolarini tuzatish, yechim topish kabi yuqori darajadagi kognitiv faoliyatni egallaydi. Shu bois ertakterapiya texnologiyasi maktabgacha ta'limda metakognitiv rivojlanishning tabiiy psixopedagogik vositasi sifatida e'tirof etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Ro'za Isakjanova, Dilfuza Muhiddinova "Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirishdagi innovatsion texnologiyalarning tasnifi"//Иновационные исследования в науке. Xalqaro jurnal. 2022.№1 51-55 betlar
2. Zinkevich-Evstigneeva T. D. Skazkoterapiya: razvitie lichnosti cherez tvorchestvo i igru. Sankt-Peterburg. 2002.
3. Chekh N. V. Psixologiya detskogo tvorchestva. Moskva: Akademiya. 2016
4. Mahmudova N. "Maktabgacha yoshdagi bolalar tafakkurini rivojlantirishda ijodiy o'yinlarning o'rni". Toshkent 2020.
5. Мухиддинова Дилфуза Шердор кизи "Многогранная роль воспитательницы в системе дошкольного образования" // "Экономика и социум " Moskva. Xalqaro jurnal. №9(136)2025 yil. 60-66 betlar
6. Tuychieva I.I. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tayyorlov guruhi bolalarining fikrlash faolligini rivojlantirish. Ped. fan. fals. dok. (PhD) diss. avtoref. – T., 2020. – 45 b.